

Araştırma Makalesi

Uluslararası Finans Merkezleri ve İstanbul Finans Merkezi Projesinin Küresel Şehir Endeksleri Perspektifinde Değerlendirilmesi

Evaluation of International Financial Centers and Istanbul Financial Center Project in the Perspective of Global City Indices

Yunus YILMAZ Dr. Öğr. Üyesi, Dicle Üniversitesi İ.İ.B.F. İşletme Bölümü yunisyilmazim@gmail.com https://orcid.org/0000-0002-6142-2923	Gülseda KÖSE İşletme Bilim Uzmanı Dicle Üniversitesi gulseda.kose@hotmail.com https://orcid.org/0000-0002-7072-9054
---	--

Makale Geliş Tarihi	Makale Kabul Tarihi
01.01.2022	18.02.2022

Öz

Bu çalışmada, İstanbul Finans Merkezi projesiyle uluslararası finans merkezleri arasına girmeyi hedefleyen İstanbul'un küresel şehir endeksleri kriterlerine göre mevcut durumu ve orta-uzun vadede finans merkezi olabilirliği araştırılmıştır. Uluslararası finans merkezleri ile İstanbul'un bir karşılaştırılması yapılmış, taşıdığı potansiyel ortaya konulmuştur. GFCI 30 Şehir Profilleri Uluslararası Çeşitlilik Endeksine göre İstanbul; Tel Aviv, Mexico City, Helsinki gibi şehirleri geride bırakarak ilk sırada olmayı başarmıştır. Fakat ulaşılan sonuçlar doğrultusunda; İstanbul'un uluslararası düzeyde bir finans merkezi olabilirliği şu an için mümkün gözükmemektedir. Şehrin küresel finans merkezi düzeyine ulaşabilmesi; sahip olduğu olumlu özelliklerinin daha fazla geliştirilmesine ve mevcut dezavantajlarının minimum düzeye indirilerek zaman içinde yok edilmesine bağlıdır.

Anahtar Kelimeler: *Finans, Finans Merkezleri, İstanbul Finans Merkezi, Küresel Şehir Endeksleri, GFCI.*

Abstract

In this study, the current situation of Istanbul, which aims to become one of the international financial centers with the Istanbul Financial Center project, according to the criteria of global city indices, and its feasibility as a financial center in the medium-long term were investigated. A comparison of international financial centers and Istanbul has been made and its potential has been revealed. According to the GFCI 30 City Profiles International Diversity Index, Istanbul; It succeeded to be in the first place, leaving behind cities such as Tel Aviv, Mexico City and Helsinki. But in line with the results achieved; It does not seem possible for Istanbul to be an international financial center at the moment. The city's ability to reach the level of a global financial center; It depends on the further development of its positive features and the elimination of its current disadvantages over time by minimizing it.

Keywords: *Finance, Financial Centers, Istanbul Financial Center, Global City Indices, GFCI.*

Önerilen Atıf /Suggested Citation

Yılmaz Y., Köse, G., 2022 Uluslararası Finans Merkezleri ve İstanbul Finans Merkezi Projesinin Küresel Şehir Endeksleri Perspektifinde Değerlendirilmesi, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 57(1), 392-408.

1. Giriş

Globalleşme ile birlikte sınırların ortadan kalkması ve bilgi teknolojileri alanındaki değişimler finans piyasalarına uluslararası, geniş perspektifli bir boyut kazandırmıştır. Anaparanın ülkeler içindeki dolaşımı, yaşanan bu gelişmeler sonucunda daha basit ve hızlı hale gelmiştir. Sermayedarlar rahatlıkla fonlarını talep ettikleri piyasalara yönlendirme imkânına sahip olmuşlardır. Bu açıdan yatırımcılar kendi ülkelerinde sınırlı yatırım alternatifleri ile yetinmeyip global piyasalardaki farklı imkanlara da sahip olmuşlardır (Yıldırım ve Dertli, 2020, s. 2). Dünyada iki şehir “Global Finans Merkezi” olma özelliklerini sağlamaktadır. Bu iki şehir; New York ve Londra’dır (Çelik ve diğ., 2012, s. 531). Finans Merkezlerinin oluşum süreçleri incelendiğinde; Tarihte başkentlerin genel olarak ticaretin merkez noktası olan şehirler olduğu görülmüştür. Liman kentleri, stratejik lokasyonlar, Baharat ve İpek yolları üzerinde bulunan kentler, boğaz, iklim ve doğa koşulları uygun olan yerler merkez olma niteliği kazanmışlardır (Elmas ve diğ., 2013, s. 8). Türkiye’nin 1980 yılından günümüze kadar sermaye ve döviz dolaşımını serbest bırakması uluslararası finansal artışlarda daha görülür seviyede bulunması, finansal piyasalar ve ticaret hacmi yönünden yeni bir hamle yapabilme halini görünür kılabilmektedir. İstanbul Uluslararası Finans Merkezi projesi ile de bu durum belirginleşmektedir (Gündoğdu ve Dizman, 2013, s. 6).

2. Amaç ve Yöntem

Bu çalışmanın amacı; Dünyadaki Uluslararası Finans Merkezleri arasına girmeyi hedefleyen, Türkiye’nin finans şehri olma özelliğiyle önem kazanan İstanbul’un, orta vadede bölgesel olma, uzun dönem içinde ise hangi seviyede finans merkezi olabilirliği araştırılmıştır. 2021 Eylül ayı GFCI 30 Şehir Profilleri Uluslararası Çeşitlilik Endeksindeki veriler ışığında İstanbul’un, dünyadaki önemli finans merkezi kategorisinde yer alan rakip şehirleri arasında bir karşılaştırma yapılarak, kentin potansiyeli ortaya konulmaya çalışılmıştır.

3. Finans Merkezi Kavramı

Genel tanımı ile Finans Merkezi; uluslararası düzeyde öneme sahip olan çok sayıda banka, işletme ve borsalara ev sahipliği yapan global bir şehirdir. Finans merkezi kavramı, dar anlamda; “Bir şehrin, finansal kurumlarının bir arada olduğu kesim” olarak ifade edilmektedir. Daha detaylı anlamı ile; “finansal kurumların yoğun olduğu, ileri mertebede ticaret ve haberleşme alt yapısı bulunan, mühim düzeyde ulusal ve uluslararası menkul kıymet değerlerinin alım ve satım işlem süreçlerinin gerçekleştiği bir şehir ya da şehrin belirlenmiş olan bir bölgesi olarak tanımlanabilir (Yılmaz, 2010, s. 145).

İlk çağ döneminde Roma ve İskenderiye gibi kentler, orta çağ döneminde ise Venedik ve İstanbul gibi liman kentleri finans merkezi konumu olarak yer almıştır. 18.yüzyılın sonlarına doğru Avrupa kıtasında gerçekleşen sanayi devrimi ile birlikte, finans merkezi olarak öncelikle Londra ve Amsterdam şehirleri olmak üzere; Lizbon, Hamburg ve Madrid vb. liman kentleri dikkati çekmektedir. I. Dünya Savaşı sonrasında New York, 2. Dünya Savaşı sonrasında ise New York ve Londra şehirleri ile birlikte; Tokyo, Frankfurt, Paris ve Zürih gibi küresel kentler önemli finans merkezleri olarak ön plana çıkmıştır (Apak ve Elverici, 2008, s. 10).

Günümüzde hala ticaret yapma üstünlüğünü devam ettiren ABD ve Avrupa Birliği’nin dünyada öncelikli finans merkezleri içinde bulunması tesadüf değildir. Öte yandan; Çin, Hindistan ve gelişmekte olan diğer ülkelerde yaşanan iktisadi etkinlik ve iş alanlarındaki artışları ile Ortadoğu, Rusya ve bazı Latin Amerika ülkelerinde meydana gelen doğal kaynak talebindeki yükseliş, finans noktalarının dünyada yayılmasına sebep olmuştur (Yılmaz, 2010, s. 146).

3.1. Uluslararası Finans Merkezleri (UFM)

Uluslararası finansal piyasalarda aktif rol oynayan uluslararası finans merkezleri hakkında, 1970’lerin başından itibaren çeşitli tanımlamalar yapılmıştır (Park, 1989, s. 4). Uluslararası Finans Merkezinin, kabul görmüş bir tanımı olmamakla beraber, en bilinen tanımları şu şekildedir. Uluslararası Finans Merkezi; “Dünya’nın her yerinde var olan kurumların Dünya’nın her yerinde bulunan finansal araçları kullanarak işlem yaptığı yerdir” olarak tanımlanmaktadır (Elmas ve diğ., 2013, s. 10). Başka bir ifade ile; geleneksel olarak bir finans merkezi ulusal veya uluslararası tüm bankacılık işlemleri ve finansal hizmet veren finansal kurumların tek bir çatı altında toplandığı lokasyon olarak belirtilmektedir (Zhao ve Diğ., 2004, s. 579).

Bu merkezlerde finansal sistem içinde bulunan şahıs ve kurumlar, öncelikle fon ihtiyaçlarını temin etmek daha sonra bütün finansal işlem ve etkinliklerini aktif bir şekilde gerçekleştirebilmek için yer almaktadır (Akyol ve Baltacı, 2015, s. 357). Finansal piyasalar, barındırdıkları karmaşık yapı, riskler ve belirsizlikler sebebi ile en yüksek işlem maliyetleri olan piyasalardan biridir. İşlem ve fiyat mekanizmasının bir arada kullanılması ile oluşan maliyetlerdir. Bundan dolayı pazarlık, sözleşme, denetleme ve yaptırım maliyetleri vardır (Coase, 1937, s. 386-405). Fayda sağlayan bir ekonomik yapının oluşabilmesi için bu işlem maliyetlerinin mümkün düzeyde azaltılması gerekir. İşlem maliyetlerini minimum seviyeye ulaştırabilmek için finans piyasaları içinde birtakım kurum ve organizasyonlar geliştirilmiştir. İşte bu merkezler sermaye akışını kolaylaştıran kurum ve organizasyonların yoğunlaşmış olduğu teşkilatlardır (Güneş ve Akyüz, 2021, s. 501). Aynı zamanda bir yerin Finans Merkezi olabilmesi için belirlenen bazı kriterleri yerine getirmesi gerekir. Bir bölgenin Uluslararası Finans Merkezi olabilmesi için şu özellikler taşıması gerekmektedir:

- * Finans alanında verilen hizmetlerin sınır ötesi işlem hacimlerinin geniş olması,
- * Yabancı kaynaklı mali şirketlerin finansal hizmetlerinin daha yoğun olması,
- * Uluslararası platformlarda fonları olan ve fon kullanıcılarının bir araya getirilmesi,
- * Finansal kurumların sınır dışı işlemlerin gerçekleşmesi amacı ile merkezde bulunması,
- * Piyasaların, ekonomi alanındaki hizmet ve ürünlerinin sınır dışı ihtiyaca göre belirlenmesidir (Elmas ve diğ., 2013, s. 10).

3.2. Uluslararası Finans Merkezi Olmanın Önemi

Uluslararası Finans Merkezinin değerini, ev sahibi olan ülkece ihraç edilen anaparanın ölçülebilirliği, sermaye piyasasının gelişimi, temel finansal kurumların düzeyi, sınır ötesindeki yerli bankaların yaygınlaşması ve sınırlar içinde yer alan yabancı bankaların varlığı ile önemli oyun kurucuları tarafından geliştirilen formel ve formel olmayan ilişki ağları, piyasaların uygulama metodları ve finansal kapasitesi göstermektedir (Cassis, 2006, s. 4). UFM'ler ulusal ve uluslararası yatırımcılar için belirli avantajlar sunmaktadır. Bunlardan birkaçı; düşük işlem ve sermaye maliyeti, düşük risk ve sermayenin kolay ulaşım olanağıdır. Aynı zamanda; geniş ürün çeşitliliği ve anapara birikiminin fazlalığı ile piyasalar genişler, derinleşir ve likidite çoğalır. Ulusal ve yabancı finans kurumları bu ortamın imkânlarından faydalanmak amacıyla işlemlerini ve anaparalarını bu merkezlerde değerlendirirler (Apak ve Elverici; 2008, s. 10). Uluslararası Finans Merkezleri ve liberalleşme kavramı arasında direkt, pozitif yönlü bir ilişki gerçekleştiğini söylemek olasıdır. Şayet gelişmiş ülkelerdeki önemli kentler gelişmiş iktisadi örgütün ve faal liberal piyasaların tabii bir neticesi olarak Uluslararası Finans Merkezlerine dönüşebilmektedir. Amerika Birleşik Devletleri-New York, İngiltere-Londra, Japonya-Tokyo bu duruma örnek gösterilebilir (Özince, 2013, s. 111-112). Finans merkezlerinin ekonomik yansımaları ise şu şekilde belirtilebilir; tahsis etkinliği optimizasyonunu uygulaması, yerel iş olanaklarının artışına katkı oluşturmaları, ek vergi gelirleri yaratması, yerli ekonominin globalleşmesinin desteklenmesi, uluslararası şirketlerin finans etkinliklerinin artmasıdır (Güneş ve Akyüz, 2021, s. 501). Finans merkezi olmanın güçlü yönlerini; iktisadi büyümeye katkı sağlamak, istihdam artışına destek olmak, uluslararası fon akımlarının ülkeye çekilmesini sağlamak, altyapının hızlı gelişmesine yardımcı olmak, verimlilik ve yaşam kalitesindeki artışın sağlanması olarak belirtmek uygun olurken, zayıf yönleri olarak da, uluslararası ekonomik problemlerin bulaşıcılığı, kara paranın aklanması ve ünvanın hızlı yitirilmesi riski gibi nedenleri göstermek mümkündür (TSPAKB Vergi Konseyi, 2007, s. 4-7).

4. Dünyadaki Önemli Finans Merkezleri

Uluslararası Finans Merkezleri, ülkeler arası ticari ve hukuki işlemlerin sıkı bir şekilde gerçekleştirildiği merkezler olarak gösterilmektedir. Aynı zamanda; Finansal hizmetler yelpazesi, derin ve farklı kaynak fon kullanımlarına sahip likit piyasalar, büyük yerel ekonomileri destekleyerek düzenleyici ve destekleyici yetkilere sahiptirler (Lannoo, 2007, s. 1).

Londra ve New York Uluslararası Finans Merkezleri olarak kabul edilmektedir. Bankalar, aracı kurumlar, sigorta şirketleri, çeşitli mali ve destek kurumları vb. uluslararası önemli tüm kurumların Londra'da faaliyet göstermesi şehrin en önemli rekabet fırsatını oluşturmaktadır. I. Dünya Savaşı'nda New York'un bir uluslararası finans merkezi olarak doğuşu yatırım ve ticarete Amerikan dolarının

değerlenerek, kullanımının çoğalması ile New York'un sermaye piyasasında hem piyasa değerleriyle, hem de işlem hacmi yönünden dünyada ikinci sırada yer almasına neden olmaktadır (Elmas ve diğ., 2013, s. 10).

4.1. Londra Finans Merkezi

Londra Finans Merkezinin geçmişi 18. yüzyıla dayanmakla birlikte finansal hareketlerin gelişmesinde öncü olan etkenlerin başında Londra'nın, İsviçre'den daha sonra dünyanın 2. Merkez Bankasının açılmasını sağlayan ülke olması gelmektedir (Seta, 2017, s. 18). Kamu borçlarını finanse etmek amacıyla 1694 yılında kurulan İngiltere'nin Merkez Bankası olan Bank of England, modern bankacılığın gelişimi yönünden kuruluşundan beri birçok bankaya örnek oluşturmıştır. Bankanın merkez yeri 1734 yılından beri finans bölgesi olan City of London'dadır (Koz, 2020, s. 84). Finansal hareketin gelişiminde önemli bir adım olan İngiliz Merkez Bankasının ardından 1773 yılında dünyanın en eski borsası ünvanına sahip olduğu düşünülen Londra Borsası kurulmuştur. Londra şehrinde açılan borsa ilk zamanlar şeker, çay, tütün vb. dönemi itibari ile ticaretin önemli bir kısmını oluşturan mallara bünyesinde yer vermiş olsa da daha sonraki zamanda sanayide kullanılan hammaddelerin eklenmesi ile hızlı bir gelişim sürecini takip etmiştir (Seta, 2017, s. 18). İngiltere'nin denizcilik alanında önemli bir faktöre sahip olması, bulunduğu coğrafyanın avantajı ile Avrupa Kıtası içinde gerçekleşen savaşlardan bir miktar izole olmasının getirmiş olduğu alternatifler doğrultusunda ve Sanayi Devrimi'nin ilk önce İngiltere'de başlamasından sonraki süreçte biriken sermaye sayesinde, İngiltere bu alanda süper güç haline gelmiştir. Bu sebep ile bölgede finans merkezi oluşumu hız kazanmıştır (TSPB, 2019, s. 48). Deniz yolu nakliyeciliği, eşya ticareti, deniz sigortacılığı, bono takası ve bankacılık faaliyetleri Londra'nın yeni finans merkezi olma yerini güçlendirmiştir (Freeman ve Louçã, 2001, s. 182). Londra Şehrindeki gelişmeler ile birlikte; güçlü bir finansal altyapı, yasal sistem, hukuk ve muhasebe alanlarında uzmanlaşma, kalifiyeli işgücü vb. alanlardaki yapılaşma ile yapılan finansal işlemler bölgesellikten, uluslararası düzeylere ulaşmıştır. Dolayısıyla; Londra şehri, global bir finans devi olma yolunda hızla ilerlemeye başlamıştır (Kılıcı, 2018, s. 15).

4.2. New York Finans Merkezi

New York Şehri 18. yüzyılın ilk döneminde, Avrupa'ya deniz yolu transferi ile tarım alanındaki ürünlerin ihracatını yapmaya başlamış ve 1776 yılı ve sonrasında Amerikan hükümetinin büyük miktardaki savaş borçlarını ödemeye başlamıştır. 1884 senesinde New York Borsası'nın kuruluşu ile birlikte 1817 ve 1829 yıllarında Erie Kanalı'nın da açılmasıyla New York Şehri Toronto, Şikago vb. şehirlerle ticarete başlamış ve uluslararası ticaretteki konumunu güçlendirerek şehrin bölgesel merkez olması sürecine hız kazandırmıştır (Yee, 2006, s. 46). Tarihsel süreçte New York bir finans merkezi olarak gücünü piyasalardan diğer bir ifade ile banka kabul piyasaları, federal fon piyasası ve devlet menkul kıymet piyasasından almıştır. Aynı zamanda uluslararası ticaret finansmanı olarak sorumluluk üstlenmiştir. Amerikan dolarının dünyada lider kur olarak değişmeyen konumu sayesinde 1940'lı yıllardan 1960'lı yıllara kadar dünyanın en önemli uluslararası finans merkezi olarak benimsenmiştir. New York Şehri her zaman Londra Şehrine göre daha ucuz ve güvenli olarak düşünülmüştür. 2011-2014 yılları arasında dünya ticaret hacminin yüzde 69'unu 15 ülke tarafından gerçekleştirerek, Amerika Birleşik Devletleri Çin'den sonra yüzde 10'luk bir pay ile ikinci sırada yer almıştır (HSBC, 2012). 20. yüzyılın ortalarında New York, dünyanın finans merkezi olarak en gösterişli devrini yaşamıştır. 20. yüzyılın ilk zamanlarında ulaşım ve iletişim olanaklarının artması, bununla beraber New York ekonomisinin gelişmesi, şehrin ticaretini uluslararası bir statüye getirmiştir. 1.Dünya Savaşıyla birlikte Amerika Birleşik Devletlerinin dünya ekonomisinin yol göstereni konumuna gelmiştir. Ayrıca, 2. Dünya savaşından sonra Avrupa'nın yeniden oluşum sürecinde Amerika Birleşik Devletleri dünyanın önemli üretim noktası konumunda yer almıştır. Amerikalı şirketlerin Avrupa ve Latin Amerika'ya yatırım çalışmalarını arttırması ile Amerikalı finansal kurumların İngiltere, Batı Avrupa, Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda, Sovyetler Birliği gibi ülkelere leasing ve kredi alternatifleri sunmasıyla New York, uluslararası finansal piyasalarda Londra Şehrini geri planda bırakarak dünyadaki en önemli finans merkezi olarak yerini almıştır. Uluslararası dev şirketlerin ana merkezlerinin New York'ta olması ve finansal hizmetler sunan köklü kuruluşları şehirde bulundurması bugün New York'u global düzeyde finans noktası yapan öğelerin başında gelmektedir. Öte yandan; New York'u bir finans noktası olarak rakiplerinden farklılaştıran nitelikler incelendiğinde şehirde faaliyet veren borsaların işlem hacimleri ve piyasa değeri açısından dünyadaki öteki borsalara göre daha ön plana çıktığı görülmektedir. Dünya

borsaları piyasa değerlerine göre analiz edildiğinde New York'ta yer alan NYSE ve NASDAQ borsaları dünyanın en değerli borsaları içinde bulunmaktadır (Seta, 2017, s. 26). Tarihsel gelişimine ek olarak finans merkezi olması ve dünyanın en rekabetçi şehirlerinden biri konumunda yer alması küresel ağ ayrıcalığı ile rekabetçiliğini koruyarak en üst sıralarda kendini göstermesi beklenmektedir (Balachandran, 2007). Tablo 1'de Dünya borsalarının 2021 Haziran ayına ait dünyanın en iyi 20 borsası sıralaması ve piyasa değerleri görülmektedir.

Tablo 1: Dünyanın En İyi 20 Borsası Sıralaması ve Piyasa Değerleri (2021 Haziran)

BORSA ADI	PİYASA DEĞERLERİ (MİLYAR DOLAR)
New York Borsası (NYSE)	26 233
Nasdaq OMX	19 060
Şangay Borsası (ShangHai SE)	6 976
Japon Borsası Grubu	6 718
Hong Kong Borsası (Hong Kong Exchanges)	6 130
Euronext (Avrupa)	5 444
Şenzen Borsası (Shenzhen Stock Exchange)	5 238
Londra Borsası (London Stock Exchange)	4 046
Kanada Borsası (TMX Group)	2 608
Hindistan Ulusal Menkul Kıymetler Borsası	2 552
Suudi Menkul Kıymetler Borsası	2 429
Alman Borsası (Deutsche Borse)	2 284
Kore Borsası	2 176
OMX Nordx Borsası (Avrupa)	2 110
İsviçre Borsası	2 002
Avustralya Borsası	1 721

Kaynak: <https://www.borsagundem.com/foto-haber/dunyanin-en-buyuk-borsalari/1576239/5>

4.3. Hong Kong Finans Merkezi

Hong Kong şehri son dönemlerde Çin'de yaşanan yüksek iktisadi büyüme rakamlarına paralel doğrultuda gösterdiği gelişimsel sürecin etkisiyle bölge sınırları içinde finans merkezi olma statüsünden ayrılarak global seviyede bir finans noktası olma niteliği kazanmıştır. Hong Kong'un global finans noktası olma yolunda giden adımların temelleri 2. Dünya Savaşından sonraki dönemde atılmış olduğu görülmektedir. 2. Dünya Savaşı sonrasında Çin'den ayrılarak Britanya Krallığı sınırlarına geçmiştir. Hong Kong savaş sonrasındaki süreç boyunca aldığı mülteci göçü sebebi ile ucuz iş gücü olanağı tedarik etmesi ile sanayi üretimi içerisinde dikkat çekmeye başlamıştır (Schenk, 2008). Hong Kong'un Finans Merkezi olarak ortaya çıkmasının nedenlerini; Çin'den daha esnek hukuk kurallarını uygulamaya koyması, vergi oranlarının düşük olması ve tedarik ettiği ucuz iş gücü olarak görülmektedir. Hong Kong şehrinin 1970 ve sonraki senelerde finans merkezi olmasındaki statüsü bu etmenlerle desteklenmiştir (Gür, 2015). Çin'in global ticarete payının artması finans sektöründe hareketli bir büyüme dönemi yaşamasına sebep oluştururken Hong Kong'un liberalleşme sürecinde erken yol alması ülkede Şangay şehri yerine Hong Kong şehrinin ön planda yer almasını sağlamıştır. Hong Kong şehrinin Çin'deki liberalleşme sürecinden önce bile döviz hareketlerine ve ticari aktivitelere belirli bir kısıtlama uygulamadığı dikkate alındığında bu durum finans alanında Hong Kong şehrinin büyüme sürecinde

önünü açmıştır. Günümüzde Küresel Şehirler Endeksinde yer alan Hong Kong'un New York ve Londra'nın ardından sıralamada yer alması ve bu büyük şehirleri takip etmesi finans merkezi olma yolunda dikkat çeken şehirlerden biri olduğunu göstermektedir (Mc Cauley ve Chan, 2007).

4.4. Frankfurt Finans Merkezi

Avrupa'nın merkezi olabilecek bir coğrafi lokasyonda bulunan Frankfurt, Almanya'nın Avrupa ekonomisindeki yerine paralel olarak bugün Londra şehrinden sonra kıtanın bilinen önemli finans noktası konumundadır. 1850'li yıllarda Prusya Krallığı'nın iktisadi yönden gelişmiş şehirlerinden birisi olan Frankfurt, bulunduğu dönem içinde bankacılık işlemlerinin yoğunlaşmasıyla iktisadi hizmetler yönünden önemli bir konum kazanmıştır. Bulunmuş olduğu coğrafi konumun avantajı ile Avrupa kıtasında gerçekleşen ticari faaliyetlerde bir merkezi nokta olma özelliği kazanan Frankfurt, Bethmann Bank ve M. A. Rothschild & Söhne gibi bankacılık sektörüne lider olacak özel bankaların kurulması ile ticaret alanında kazandığı merkezi olma noktasını finansal sektöre de taşımıştır. Günümüzde Alman Borsası olarak tanınan ve o dönemdeki ismiyle bilinen Frankfurt Borsası'nın 1843 yılında açılması önemli gelişmelerden biri olmuştur. Frankfurt Borsası'nın açılmasından dolayı kent pek çok şirket ve sermayedarın işlem yapabildiği bir nitelik kazanmıştır. Şehir Almanya'daki bankacılık sektöründe merkezi olmasıyla kısa zamanda başka iktisadi alanlardaki büyümesini de destekleyerek Frankfurt'u Avrupa'nın bilinen ve sayılı finans noktaları arasına taşımıştır. 1960'lı yılların sonlarına doğru Almanya ekonomisinin istikrarlı ilerlemesinin yanı sıra Avrupa Birliği adımlarının atıldığı tarihler olması ve ülkenin yıllar içinde ekonomisi ile birliğin lokomotif gücüne dönüşmesiyle Frankfurt'un kıta Avrupa'sının iktisadi hizmetler boyutunda en önemli merkezi olmasını sağlamıştır (Seta, 2007, s. 34-35).

4.5. Dubai Finans Merkezi

Birleşik Arap Emirliklerine bağlı Dubai şehri, kişi başına düşen gelirin çok yüksek oranda olduğu turizm ve finans sektörleriyle göz önünde olan bir kenttir (Seta, 2017, s. 38). 1966 yılında petrolün bulunması ile Dubai için önemli bir süreç başlamıştır. Petrol rezervlerine sahip olmanın fırsatı ile iktisadi yönden daha bağımsız ve güçlü duruma gelen Dubai, bugün Ortadoğu coğrafyasının iktisadi yönden büyük kentleri içinde yer almaktadır. Ticaret hacmindeki yüksek seviye ve stratejik konum, riskinin bölgesindeki öteki ülkelere nazaran daha düşük oranlarda olması Dubai şehrinin Ortadoğu'daki finans merkezlerinden birine dönüşmesine katkı sağlamıştır. Bu açıdan Dubai şehri; Ortadoğu, Afrika ve Güney Asya pazarları için önemli bir iletişim noktası olmaktadır. Dubai, finans merkezi olma aşamasında pek çok girişime yol gösteren, prestij ve tanıtımına itina gösteren ve sermayedarlara avantajlı imkanlar sunan bir şehir olarak dikkat çekmektedir (TSPB, 2019, s. 26).

4.6. Singapur Finans Merkezi

Singapur, 1965 senesine kadar Malezya'nın bir parçası olmuştur. 1963 yılı öncesine kadar da İngiltere'nin egemenliğindeydi. Ülke, planlı bir yaklaşım benimseyerek serbest piyasa ekonomisinin yükümlülüklerini karşılayabilmek amacıyla çalışmıştır. Singapur, 1968 yılında, Asya'da ilk defa yabancı kökenli bankaların şubelerinde döviz alanında aktivitede bulunan ve bankalara yatırılacak olan döviz hesabına uygulanan stopajı yüzde 10 oranından sıfır oranına indirmiştir. Bu girişim ile beraber, ABD ve Avrupa'dan portföy yatırımı şehre çekilmiştir. Singapur şehri, Asya kıtasında kültürel bir merkez olmasının yanı sıra bir teknoloji ve finans noktası olarak da aktivite göstermektedir. İşsizlik ile ilgili oranların ciddi anlamda düşük olması sebebiyle, Singapur'da elektronik, kimya, petrol işleme, makine sanayii ve dış ticaret, temel hizmet sektörleri arasında sayılmaktadır. Dünyanın önemli ticaret limanlarının yer aldığı Singapur şehri, gerek coğrafi konumu ile gerekse de iktisadi verimliliği ile Asya kıtasını bağlayan bir köprü görevi görmektedir. Şehrin, aynı zamanda farklı kültürleri barındırması ve sağlanan hizmet kalitesinin üst düzeyde olması önemli bir turizm çekim noktası haline getirmiştir (Seta, 2019, s. 42). Tezgah üstü döviz işlem hacminde, Londra ve New York şehirlerinden sonra yüksek paya sahip olan ülke, doların Asya'ya açıldığı kapı olma konumundadır. Aynı zamanda, vadeli işlemlerde CME ile yapılan iş birliğiyle pozisyonların iki borsadan da yönetilmesi imkânı olmuştur. İş yapma kolaylığı vergisel teşviklerle birlikte ülke yatırımcılara çeşitli avantajlar sunarken, dünyanın ilk sıralarında gelen yatırım fonu merkezlerinden biri statüsüne erişmiştir (TSPB, 2019, s. 88).

5. İstanbul'un Bir UFM Olarak Değerlendirilmesi

Türkiye'nin en fazla nüfusuna sahip olan, coğrafi olarak stratejik bir konumda bulunan ve Avrupa'nın da yüzü olan İstanbul, tarihsel açıdan yıllar itibarıyla önemli bir ticaret merkezi konumunda olmuştur (Çelik ve diğ., 2012, s. 530). Roma, Bizans ve Osmanlı İmparatorluğu olmak üzere üç büyük hükümdarlığa başkentlik yapmış olan İstanbul, Avrupa ve Asya Kıtalarını birleştiren tek şehirdir (Elmas ve diğ., 2013, s. 8). Stratejik konumuyla uluslararası ticarete önemli bir konum olma rolü üstlenmiştir. Şehir, 1453 yılında fethin ardından Fatih Sultan Mehmet'in emriyle kurulan Kapalı Çarşı ile dünyanın en önemli ticaret ve finans merkezlerinden biri olmuştur. Aynı zamanda; 15.yy ortasından 18.yy sonlarına kadar ticaret alanında verdiği hizmetlerin yanında, emtia, kıymetli maden takas ve saklama mevzuunda sunduğu hizmetlerle de bankacılığın henüz gelişmediği ve yaygın olmadığı dönemlerde bir finans merkezi olarak önemli bir rol oynamıştır. Kapalı Çarşı ve Venedik 400 yıl boyunca eski dünyanın önemli ticaret merkezi olarak finansal hizmet vermeye devam etmiştir (Apak ve Elverici, 2008, s. 11).

İstanbul Finans Merkezi projesinin vizyonunda, 10 yıl içerisinde lokasyona hâkim bir seviyeye ulaşmak, 30 yıl içinde ise en önde gelen 5 veya 6 uluslararası finans merkezinden biri olmayı hedeflemektedir. İstanbul, finans merkezi olma yolundaki çalışmalarını belirli imkanlarla belirtmesine rağmen esas eksikliklerin oluşması projenin başarısını engellemektedir. İstanbul'un avantajlı yönlerine bakıldığında; stratejik konum, demografik yapı dikkat çekerken, dezavantajlı yönleri; cari açık ve düşük tasarruf oranına benzer temel makro sorunlar, altyapı yetersizliği, kalifiye eleman eksikliği, kayıt dışı ekonomi, çarpık kentleşme, karmaşık ve adil olmayan vergi mevzuatı, imaj ve tanıtım sorunu gibi örnekleri sıralamak mümkündür. Fırsat görülebilir özelliklerine bakıldığında; iç ve dış taleple birlikte canlı piyasa yapısı, cazip yaşam koşulları, tarihi ve kültürel miras, finans piyasalarında gelişme potansiyelinin olduğu görülmektedir. Tehdit oluşturabilecek nitelikteki sorunları ise; enerji, ülke riski, yüksek rekabet, siyasi dalgalanmalar, önlenemeyen göç, deprem kuşağında yer alması ve makro istikrarsızlık gibi örnekleri çoğaltabiliriz. Projenin en önemli noktası uzun soluklu ve sürekliliği olan bir çalışma olduğudur. İFM projesinde Türkiye'nin ilerleme kaydederken önem vermesi gereken etmen, rant ekonomisinin oluşmasına engel olmak ve uzun dönemde istikrarlı bir ilerleme süreci sağlamaktır (Gündoğdu ve Dizman, 2013, s. 8).

6. Küresel Endeksler Işığında UFM'ler ve İFM

Yaşadığımız dönem içinde uluslararası birçok kurum ve kuruluşun şehirlerle ilgili olarak, öncelikle onların finans noktası olma konumlarını ölçmek amacıyla, global olarak hakimiyetlerini ve marka değerlerini analiz eden çalışmalar yaptıkları görülmektedir. Yapılan çalışmalar sonucunda devamlı yayınlanan bu endeksler, kentleri finans noktası olma yönünden değerlendirerek ve olası rakipleri ile kıyaslayıp neticelendirme noktasında önemli görev üstlenmektedirler (Akyol ve Baltacı, 2015, s. 364). Bu noktada; finans merkezi konumunda bulunan ülke ve şehirlerin farklı kıstaslar kapsamında sıralanarak rekabetçi konumları hakkında gerekli bilgi verilmektedir. Ülke ve şehirlerin sıralama dereceleri gerek finansal kurum ve kuruluşlar gerekse yatırımcılar ve hükümetler nezdinde ışık tutucu bir özellik taşımaktadır. Bu özellikler dikkate alınarak; küresel finans merkezleriyle ilgili birçok indeks geliştirilmiştir. Bu indekslerden bazıları şu şekildedir;

* Küresel Finans Merkezleri Endeksi (GFCI),

* Global Finans Merkezleri Gelişim İndeksi (IFCD),

* Global Güç Şehir İndeksi (GPCI),

* Global Şehirler İndeksi (GCI) ve Globalleşme ve Dünya Kentleri Araştırma Ağı (GAWC)'dir (Yıldırım ve Dertli, 2020, s. 7). Bu endeksler arasında İstanbul ile ilgili verilerin değerlendirildiği bazı endeksler çalışmaya dâhil edilmiştir.

6.1. Küresel Finans Merkezleri Endeksi (GFCI)

İngiliz asıllı Long Finance tarafından yayımlanan Küresel Finans Merkezleri Endeksi, 2007 yılı Mart ayından itibaren mart ve eylül ayları olmak üzere yılda 2 defa yayınlanmaktadır (Akyol ve Baltacı, 2015, s. 364). Dünyada finansal merkez olarak kabul gören kentler değerlendirilirken beş ana faktör ve bu faktörlere sahip olan alt faktörleri de dikkate almaktadır. Bu öğelerden her biri, rekabetçiliğin değişik

açıları ele almaktadır. Bu faktörleri oluşturan maddeler; iş ortamı, iktisadi sektör gelişimi, alt yapı, beşeri sermaye ve itibardır (Yıldırım ve Dertli, 2020, s. 7). GFCI 30 Endeksi Eylül 2021 tarihinde yayınlanan rapora göre finansal merkezlerin rütbe ve puanları aşağıdaki Tablo 2’de görülmektedir.

Tablo 2: 2021 GFCI 30 Sıralama ve Dereceleri

ŞEHİRLER	GFCI 30		GFCI 29		DEĞİŞİM	
	SIRA	DERECE	SIRA	DERECE	SIRA	DERECE
New York	1	762	1	764	0	▼ 2
Londra	2	740	2	743	0	▼ 3
Hong Kong	3	716	4	741	▲ 1	▼ 25
Singapur	4	715	5	740	▲ 1	▼ 25
San Francisco	5	714	12	718	▲ 7	▼ 4
Şangay	6	713	3	742	▼ 3	▼ 29
Los Angeles	7	712	13	716	▲ 6	▼ 4
Pekin	8	711	6	737	▼ 2	▼ 26
Tokyo	9	706	7	736	▼ 2	▼ 30
Paris	10	705	25	699	▲ 15	▲ 6
Şikago	11	704	15	714	▲ 4	▼ 10
Boston	12	703	24	703	▲ 12	0
Seul	13	702	16	713	▲ 3	▼ 11
Frankfurt	14	701	9	727	▼ 5	▼ 26
Washington DC	15	700	14	715	▼ 1	▼ 15
Şenzen	16	699	8	731	▼ 8	▼ 32
Amsterdam	17	698	28	695	▲ 11	▲ 3
Dubai	18	694	19	710	▲ 1	▼ 16
Toronto	19	693	29	694	▲ 10	▼ 1
Cenevre	20	692	20	709	0	▼ 17
İstanbul	61	615	74	590	▲ 13	▲ 25

Kaynak: “The Global Financial Centres Index 30” , 2021 September, p.5 https://www.longfinance.net/media/documents/GFCI_30_Report_2021.09.24_v1.0.pdf

Finans merkezlerinin iş çevresi, vergilendirme, beşeri sermaye, altyapı tesisleri ve itibar ile iktisadi alanlardaki büyümesi dâhil edilerek 5 ana alandaki rekabet seviyelerine göre karşılaştırıldığı araştırmada sırasıyla ilk dörtte yer alan, New York, Londra, Hong Kong ve Singapur şehirleri olduğu görülmektedir (The Global Financial Centres, 2021). Endekse bakıldığında New York ve Londra şehirleri arasında GFCI 29 endeksinde görülen 21 puanlık farkın, sonraki endeks GFCI 30’da 22’ye yükseldiği dikkat çekmektedir. Bu veriler ışığında hareketle global liderlik yarışında New York’un liderliğini açık ara sürdürdüğü ileri sürülebilir. Endekste üçüncü sıradaki Hong Kong ve dördüncü sıradaki Singapur’un da global finans merkezi olma yarışında iddialı oldukları belirtilebilir. Endekste, İstanbul’un martta yayınlanan rapora göre on üç basamak yükselerek, 590 puanla 74. sıradan, 615 puanla 61. sıraya geldiği

görülmektedir. Bu durum İstanbul yönünden bir başarı olarak görülebilir fakat; bölgede kentin olası rakipleri arasında olmaması başarının yeterli düzeyde olmadığını kanıtlamaktadır. GFCI 30 endeksinde, kümeleme ve korelasyon analizleri yapılarak bağlantısallık, uzmanlık ve çeşitlilik ölçütleri dikkate alınarak değerlendirmeye tutulan global şehir profilleri Tablo 3'tedir.

Tablo 3: GFCI 30 Finansal Şehir Profilleri

	DÜNYA LİDERLERİ	KÜRESEL ÇEŞİTLİ	KÜRESEL UZMANLAR	KÜRESEL KOŞULLAR
GLOBAL	NEW YORK	SAN FRANCISCO	DUBAI	GIFT CITY-GUJARAT
	LONDRA	SEUL	PEKİN	
	ŞANGAY	DUBLIN	LUKSEMBURG	
	ZÜRİH		GUANGZHOU	
	PARİS		ŞENZEN	
	HONG KONG		MOSKOVA	
	WASHINGTON DC		ABU DHABI	
	FRANKFURT		CHENGDU	
	SINGAPUR		HANGZHOU	
	LOS ANGELES		QINGDAO	
	ŞİKAGO		TIANJIN	
	AMSTERDAM			
	CENEVRE			
	BRUKSEL			
	TOKYO			
	TORONTO			
	KURULMUŞ ULUSLARARASI	ULUSLARARASI ÇEŞİTLİLİK	ULUSLARARASI UZMANLAR	ULUSLARARASI YARIŞMACILAR
ULUSLAR ARASI	BOSTON	İSTANBUL	MUMBAI	SAO PAULO
	BUSAN	MEXICO CITY	YENİ DELHİ	MAURITUS
	MILAN	TEL AVİV	WUHAN	NUR-SULTAN
	BERLIN		CAPE TOWN	BAHREYN
	OSLO		DALIAN	CASABLANCA
	BANGKOK		PANAMA	DOHA
	MADRİD		BOGOTA	JOHNNESBURG
	MUNICH		KIBRIS	ALMATI
	VARŞOVA		RIYAD	GUERNSEY
	SYDNEY		RIGA	BERMUDA
	KUALA LUMPER		BAKU	LIECHTENSTEIN
	VANCOUVER		TAIPEI	MAN ADASI
	MELBOURNE		XI'AN	İNGİLİZ VIRJİN ADASI
	ROMA		NANJING	CAYMAN ADALARI
	MONTREAL		VILNIUS	
	STUTTGART		KIGALI	

	BUDAPESTE		BUENOS AIRES	
	HAMBURG		NAIROBI	
	ATINA		LAGOS	
	KURULMUŞ OYUNCULAR	YEREL ÇEŞİTLİLİK	YEREL UZMANLAR	GELİŞEN MERKEZLER
YEREL	KOPENHAG	VIYANA	KUVEYT ŞEHRI	RIO DE JENERIO
	PRAG	LIZBON	REYKJAVIK	MALTA
	CALGARY	HELSINKI	MANILA	JERSEY
	STOCKHOLM		TAHRAN	JAKARTA
	EDINBURG		ST PETERSBURG	
	OSAKA		CEBELITARIK	
	GLASGOW		BARBADOS	
	WELLINGTON		BAHAMALAR	
	SAN DIEGO		SOFYA	
	SANTIAGO		TALLINN	
			BRATISLAVA	
			MONACO	
		TRINIDAD VE TOBAGO		

Kaynak: “The Global Financial Centres Index 30”, 2021 September, p.19

https://www.longfinance.net/media/documents/GFCI_30_Report_2021.09.24_v1.0.pdf

Endeksin finansal şehirler profili incelendiğinde; İstanbul şehrinin uluslararası finans merkezleri sınıflandırmasında bulunan uluslararası çeşitlendirilmiş merkezler grubunda birinci olduğu görülmektedir. Gruplandırma yer alan Mexico City, Helsinki ve Tel Aviv gibi rakiplerini geçerek bölgesel olarak liderliği görülmektedir.

Tablo 4: GFCI 30 Doğu Avrupa ve Orta Asya’daki Merkezler

ŞEHİRLER	GFCI 30		GFCI 29		DEĞİŞİM	DEĞİŞİM
	SIRA	DERECE	SIRA	DERECE	SIRA	DERECE
Moskova	50	638	57	615	▲ 7	▲ 23
Varşova	56	624	61	607	▲ 5	▲ 17
İstanbul	61	615	74	590	▲ 13	▲ 25
Prag	63	611	76	588	▲ 13	▲ 23
Tallin	74	570	87	575	▲ 13	▼ 5
Nur-Sultan	75	569	78	586	▲ 3	▼ 17

Kaynak: “The Global Financial Centres Index 30” , 2021 September, p.30

https://www.longfinance.net/media/documents/GFCI_30_Report_2021.09.24_v1.0.pdf

Tablo 4’te İstanbul’un en yakın rakipleri olan Moskova ve Varşova’nın gerisinde kalarak grupta 3. sırada yer aldığı görülmektedir. Bölge sınırları içinde lider olma noktasında İstanbul şehrinin beklenenden daha çok emek vermesi gerektiğini göstermektedir.

Tablo 5: GFCI Raporu Genel UFM Sıralamasında İstanbul'un Durumu

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Mart	45.	66.	76.	59.	79.	74.
Eylül	57.	78.	68.	53.	64.	61.

Kaynak: (The Global Financial Centers Index, www.longfinance.net)

Tablo 5'te verilen (2016-2021) yıllarındaki GFCI sıralama sonuçları incelendiğinde İstanbul Finans Merkezi'nin finansal rekabetinde dalgalı bir seyir görülmektedir. Mart 2016'daki rapora göre 87 finans merkezi içinde 45. sırada yer alan İstanbul'un, seneler itibarıyla sıralamasının gerilemesi dikkat çekmektedir. 2021 Eylül ayındaki rapora göre 116 finans merkezi arasından 61. sırada yer alan şehir, 2020 yılına göre konumunu 3 basamak yükseltmiştir. İstanbul'un konumundaki bu dalgalanmayı siyasi ve ekonomik açıdan analiz etmek gerekir. Durumu siyasi açıdan ele aldığımızda; 2016 yılının yaz aylarında yaşanmış olan darbe girişiminden sonraki süreçte gerçekleşen olağanüstü hâl dönemi ve terör olayları Türkiye'nin ekonomisinde aksaklıklara neden olmuş ve bu yaşanan sürecin etkileri sonuç olarak indekse yansımıştır. Aynı zamanda; dünyada yaşanan bazı değişimler de Türkiye ekonomisi üzerinde etki oluşturmuştur. ABD Merkez Bankası'nın (FED) sıkı para politikasına geçiş süreci ve keza ABD'nin dünya ticaretine dair adımları bu olaylardan bir kaçıdır (Arzova, 2018, s. 8). Finansal sektör gelişimi açısından incelediğimizde ise; yurtiçi tasarruflarının düşük seviyede olması ve yatırımcıların finansal hizmetler konusunda yeterli bilgiye sahip olmaması gibi konular finans sektörünün gelişimi bakımından sıralanabilecek olumsuz etmenleri oluşturmaktadır. Beşeri Sermaye açısından; Türkiye genç nüfusu yüksek olan bir ülke olmanın yanı sıra, eğitim düzeyi devamlı yükselen hareketli bir iş gücüne sahip iken, finans sektöründe uzmanlığa sahip kalifiye işgücü açısından avantajlı olmayan bir konumdadır. İtibarı açısından İstanbul; yüzyıllar boyunca seyahat noktası olmakla beraber tarihsel dokusu ve doğal güzellikleriyle dikkat çeken, öte yandan alışveriş ve eğlence temalı projelerle şehri çekici kılan cazibe merkezleriyle marka şehir konumundadır (Yıldırım ve Dertli, 2020, s. 11). Alt yapı açısından değerlendirildiğinde; Yüksek hızdaki tren hattı, İstanbul Havalimanı, Yavuz Sultan Selim ve Osman Gazi Köprüsü vb. yapılan altyapı yatırımları İstanbul'un jeopolitik konumunu kullanabilmesi bakımından önemli çalışmalarlardır. Ek olarak İstanbul Finans Merkezi'nde faaliyet gerçekleştirecek müteşebbislere bedel alınmadan tahsis edilecek olan Finans Teknopark, müteşebbis ve sermayedarlar için bilişim alt yapısıyla iş yapabilme kolaylığı sağlayacak şekilde planlanmıştır (Seta, 2017, s. 59).

6.2. Küresel Şehirler Endeksi (GCI)

Global şehirler endeksi (GCI), 40'tan fazla ülkede ofisi mevcut olan ve dünyanın öncü global danışmanlık firmalarından biri olan AT Kearney tarafından yayınlanmaktadır. Endekste altı kıta ve 84 kent incelenerek, iş etkinlikleri (%30), beşeri sermaye (%30), fikir alışverişi (%15), kültürel deneyimler (%15) ve siyasi sorumluluklar (%10) olmak üzere beş boyuttan oluşan 26 ölçme kriteri üzerinden değerlendirilmektedir (Global Cities Index and Emerging Cities Outlook, 2014).

Tablo 6: Küresel Şehir Endeksi (GCI / 2015-2020)

ŞEHİRLER	2020 SIRA	2019 SIRA	2018 SIRA	2017 SIRA	2016 SIRA	2015 SIRA	Δ '19-'20
New York	1	1	1	1	2	1	--
Londra	2	2	2	2	1	2	--
Paris	3	3	3	3	3	3	--
Tokyo	4	4	4	4	4	4	--
Pekin	5	9	9	9	9	9	(+) 4 ↑
Hong Kong	6	5	5	5	5	5	(-) 1 ↓
Los Angeles	7	7	6	8	6	6	--

Şikago	8	8	8	7	7	7	--
Singapur	9	6	7	6	8	8	(-) 3 ↓
Washington, D.C	10	10	11	10	10	10	--

Kaynak: Küresel Şehir Endeksi (GCI) A.T. Kearney GCI 2020 Genel Sıralaması, <https://www.kearney.com/global-cities/2020>

Tablo 6’da belirtilen raporda diğer endekslerde olduğu gibi birinci ve ikinci sırada yer alan New York ile Londra’nın yer almış oldukları konumlarını 2016 yılı dışında belirtilen tüm yıllarda korudukları görülmektedir. New York, üst üste dördüncü defa Küresel Şehirler Endeksi’nin ilk sırasında yer alırken, takibinde Londra, Paris ve Tokyo bulunmaktadır. Değişken olarak düşük ticari etkinlik düzeylerinin ön planda olduğu bir yılda bile, New York City’nin tüm seviyelerdeki ivmesi, şehrin 1 numaralı konumunu korumasını desteklemiştir. Bu endekste ilk 30 şehir arasında İstanbul’un olmaması, İFM projesinin henüz yolun başında olduğunu ve başarıya ulaşmak için yoğun bir çaba harcamanın gerekliliğini göstermektedir.

6.3. Küresel Güç Şehir Endeksi (GPCI)

Japon kökenli araştırma kuruluşu Mori Memorial Vakfı tarafından Şehirler Stratejiler Enstitüsüne kurulan endeks, İstanbul’un da içinde yer aldığı dünyanın ön planda olan 44 kentinin rekabetçiliğini 6 kategoride ölçmektedir. Küresel Güç Şehir Endeksi (GPCI) bu ölçümünü gerçekleştirirken; ekonomi, Ar-Ge, kültürel etkileşim, yaşanabilir olma ve çevre ile ulaşılabilirlik kriterlerini temel olarak almaktadır (Akyol ve Baltacı, 2015, s. 377). Tablo 8’de Global Power Index 2021 verilerine göre şehirlerin sıralaması görülmektedir.

Tablo 7: Küresel Güç Şehir Endeksi (GPCI) 2021

SIRA	EKONOMİ	AR&GE	KÜLTÜREL ETKİLEŞİM	YAŞANABİLİRLİK	ÇEVRE	ULAŞILABİLİRLİK
1	New York 365.4	New York 216.9	Londra 378.5	Madrid 370.1	Stockholm 227.7	Shanghai 256.1
2	Londra 326.6	Londra 186.5	Paris 252.3	Paris 368.1	Copenhag 220.9	Paris 220.4
3	Pekin 303.2	Los Angeles 158.7	New York 247.5	Barselona 363.5	Sydney 209.9	London 220.2
4	Tokyo 280.6	Tokyo 156.1	Tokyo 240.7	Berlin 358.2	Melbourne 205.0	Amsterdam 219.3
5	Hong Kong 279.2	Boston 137.0	Dubai 222.7	Amsterdam 356.2	Viyana 203.6	Tokyo 214.2
6	Zürih 278.1	Seul 134.5	Singapur 182.7	Londra 354.8	Helsinki 200.7	New York 208.8
7	Singapur 277.2	San Francisco 116.8	Bangkok 180.3	Milan 353.9	Berlin 200.3	Frankfurt 200.8
8	San Francisco 272.5	Chicago 111.1	Moskova 175.3	Buenos Aires 352.6	Zürih 199.0	Singapur 188.6
9	Dublin 271.2	Paris 101.9	İstanbul 174.4	Tokyo 349.2	Cenevre 193.6	Dubai 187.1
21	Seul 231.9	Brüksel 57.8	Melbourne 118.9	Osaka 328.9	New York 163.7	İstanbul 155.2
29	Barselona 207.3	Madrid 38.0	Chicago 95.4	İstanbul 311.3	Paris 153.7	Los Angeles 143.1
32	Kuala Lumpur 199.7	Tel Aviv 36.4	Toronto 88.5	Moskova 301.4	İstanbul 144.1	Washington 135.8
35	Viyana 193.5	İstanbul 35.1	Johannesburg 75.2	Taipei 291.9	Washington 142.0	Sydney 132.1
42	İstanbul 133.4	Bangkok 17.7	Mumbai 55.8	Jakarta 276.0	Osaka 121.9	Cenevre 110.1

Kaynak: Global Power Index 2021- GPCI2021_Global Power Index.pdf

Tablo 7’de Küresel Güç Şehir Endeksinin 2021 yılı verilerine göre şehirlerin ekonomi, Ar-Ge, kültürel etkileşim, yaşanabilirlik, çevre ve ulaşılabilirlik kategorilerindeki yerleri görülmektedir. Bu veriler ışığında Dünyanın Uluslararası Finans Merkezi olarak benimsediği New York ve Londra’nın ilk sıralarda yer aldıkları görülmektedir. Ekonomi ve Ar-Ge alanında New York’un, kültürel etkileşim alanında ise Londra’nın 1. sırada yer aldığı görülmektedir. 48 şehrin verileri analiz edilerek elde edilen sonuçlar doğrultusunda İstanbul; 174,4 puanlaması ile Kültürel Etkileşim kategorisinde 9. sırada, 155,2 puan ile Ulaşılabilirlik alanında 21. Sırada iken, 311,3 puan ile Yaşanabilirlik alanında 29. sırada yer almaktadır. Çevre kategorisinde 144,1 puan ile 32. sırada, 133,4 puan ile Ekonomi kategorisinde 42. sırada yer bulmuştur. Değerlendirilen kategoriler içinde en düşük puanlamaya sahip olduğu Ar-Ge

alanında 35,1 ile 35. sırada yer alabilmiştir. Bu açıdan bakıldığında İstanbul'un diğer şehirleri takip edebilmesi için; ekonomi, Ar-Ge, ulaşılabilirlik, çevre ve yaşanabilirlik alanlarında daha fazla çaba göstermesi gerektiği zorunluluktur (Global Power Index, 2021).

7. Tartışma ve Sonuç

Son dönemde global ticaretin ve sermaye dinamiklerinin önem kazanması, gelişmiş ve kurumsallaşmış olan finansal kurumların varlığını mecbur kılmaktadır. New York ve Londra gibi iktisadi yönden gelişmiş büyük şehirlerde yer alan finans merkezlerine ek olarak Hong Kong, Singapur, Şangay, Tokyo ve Dubai örnekleri gibi ekonomileri yükselen finans merkezleri de bulunmaktadır. Finans Merkezi olabilmenin getirmiş olduğu bazı kriterlerin sağlanabilmesi açısından şehirlerin sürdürülebilir ve istikrarlı bir girişim sürecini yönetmeleri gerekmektedir.

Günümüzde uluslararası kuruluşlar tarafından dünyadaki finans merkezlerini belirlemek amacıyla yapılan çalışmalar, şehirlerin global alandaki konumları ve marka imajları hakkında ön bilgiler vermektedir. Söz konusu çalışmalarda en önemli nokta ise; şehirlerin finans merkezi olabileceği potansiyellerini ölçerek mevcut rakip ve rakip olabilecek merkezlerle kıyaslama yapabilme olanağı sunmaktır. Bu açıdan Eylül ve Mart ayları olmak üzere Z/Yen danışmanlık firması bünyesinde yılda 2 defa yayımlanan Küresel Finans Merkezleri Endeksi (GFCI) dünyadaki tüm finans merkezlerinin gelişimlerini takip eden ve bunun sonucunda ulaşılmış olduğu verileri çalışmalarla ortaya koyan önemli bir referans niteliğindedir. İstanbul'un Finans Merkezi olma yolundaki adımlarını da belirleyen çalışmanın indeksi proje hakkında yol gösterici konumdadır. 2021 yılı Eylül ayında açıklanan indeks verilerine göre, İstanbul'un 61. sırada yer aldığı görülmektedir. İstanbul için endeksin son 5 senelik verileri incelendiğinde ise; sıralamanın yıllar itibarıyla dalgalı bir seviyede olduğu görülmektedir. Siyasi ve ekonomik sınırlılıkların getirmiş olduğu faktörler doğrultusunda bu dalgalanmaların seyri değişmektedir.

Bu doğrultuda; Türkiye'nin en önemli finans kenti İstanbul'un ara dönemde bölgesel olma, uzun dönemde ise global bir finans merkezi olmasının ne seviyede mümkün olabileceği araştırılmıştır. İstanbul bulunduğu bölge içinde finans merkezi olma konumunda, Orta Doğu'nun yanı sıra Afrika bölgesinde de ilerleyişini yükseltmesine rağmen lider konumda olmasının veriler itibarıyla şu an için mümkün olmadığı gözlenmiştir. Aynı zamanda bu noktadaki liderlik sıfatının Dubai şehrinde olduğu söylenebilir. Fakat; orta dönemde İstanbul ilinin bölge düzeyinde merkez olma durumunun olabileceği muhtemel görülmektedir. GFCI 30 Şehir Profilleri Uluslararası Çeşitlilik Endeksine göre; Tel Aviv, Mexico City, Helsinki gibi şehirleri geride bırakarak ilk sırada olmayı başarmıştır. Fakat çalışmadan çıkan sonuçlar doğrultusunda; İstanbul ilinin uluslararası düzeyde bir finans merkezi olabilirliği şu an için mümkün gözükmemektedir. Yalnız; geçmiş senelere nazaran yükselişini belirgin şekilde gösteren şehir, ancak uzun dönem içinde bu çabasını gerçekleştirebilirse istediği konumda olabileceği mümkün görülmektedir. Mevcut yeteneklerin artırılması ve önce bölgesel olarak, temel olarak da global finans noktası düzeyine ulaşabilmesi; ancak sahip olduğu olumlu özelliklerinin daha fazla geliştirilmesine ve mevcut dezavantajlarının minimum düzeye indirilerek zaman içinde yok edilmesine bağlıdır. Bunun yanı sıra alanında kendini her geçen gün yenileyip geliştiren kentlerin, finansal merkez olma hususunda önemli adımlarla ilerlemeleri dünyada yeni şehirlerin ön plana çıkmasına öncülük edeceği düşünülmektedir. Bu süreci ilerleyen senelerde ve üst sıralarda yeni finans merkezlerinin yer alması ile takip edebileceğimiz olasıdır.

Kaynaklar

- Akyol, H., Baltacı N., (2015). Uluslararası Bir Finans Merkezi Olarak İstanbul'un Değerlendirilmesi, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi, Sayı 12, s.354-381.
- Apak, S., Elverici, G., (2008). İstanbul'un Finans Merkezi Olması Projesinin Değerlendirilmesi, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı 38, s. 9-20.
- Arzova, S. B., (2018). İstanbul Finans Merkezi Olmaya Ne Kadar Yakın? Ne Kadar Uzak?, İstanbul Journal of Social Sciences, Fall: 22, s. 2-13.
- At Kearney, (2020). Global Cities Index and Emerging Cities Outlook, Global Cities Present and Future, <https://www.kearney.com/global-cities/2020>

- Balachandran M. S. v.d., (2007). Report of the High Powered Expert Committee on Making Mumbai an International Financial Centre, Sage India, Ministry of Finance, Government of India.
- Cassis, Y., (2006). Capitals of Capital A History of International Financial Centres, 1780–2005, Cambridge University Press, Cambridge, UK.
- Coase By R. H. C. (1937). The Nature of the Firm, *Economica*, Cilt: IV (Yeni seri, Kasım 1937), s. 386-405.
- Çelik, O., Doğan, K. C., ve Doğru, B., (2012). İstanbul Uluslararası Bir Finans Merkezi Olma Potansiyelini Arttırıyor Mu?, 16. Finans Sempozyumu, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, s.531-538.
- Elmas, B., Türkan, Y., ve Yakut, E., (2013). Uluslararası Finans Merkezi Olma Yolunda İstanbul, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı.5, s.7-26.
- Freeman, C., Louca, F., (2001). As Time Goes By, Great Britian, Oxford University.
- Güneş, C., Akyüz, M., (2021). Finansal Sistemin Mekânsal Örgütlenmesi: 19. Yüzyılda Londra’nın Finans Merkezi Olması, *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, Cilt: 13, Sayı: 25, s. 498-515.
- Gündoğdu, A., Dizman, A. S., (2013). İstanbul Finans Merkezi Projesinin SWOT Analizi İle Değerlendirilmesi Ve Dünya Finans Merkezleri İle Kıyaslanması, *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, Cilt. 5, No. 1, s.1-14.
- Gür, N., (2015). Çin Ekonomisindeki Son Gelişmeler Ne Anlama Geliyor?, *SETA Perspektif*, 111, s.1-5.
- Global Urban Competitiveness Report, (2019-2020).
- Global Power City Index, (2021). [GPCI2021 Global Power Index.pdf](#)
- HSBC., (2012). Global Banking and Markets Citi Reverse Roadshow
- Koz, G., (2020). Brexit Süreci ve City of London ile AB Ülkelerinin Finans Piyasalarına Yansımaları, III. Uluslararası Kahramanmaraş Yönetim, Ekonomi Ve Siyaset Kongresi, s.84.
- Kılıcı, E., (2018). Brexit; Birleşik Krallık Ve Euro-Bölgesi Açısından Sonuçlarının Değerlendirilmesi, *Sakarya İktisat Dergisi*, Cilt. 7, Sayı. 1, ss. 1-26.
- Lannoo, K., (2007). The Future of Europe’s Financial Centres, *ECMI Policy Brief*, 10, December, pp.1-7.
- M. Balachandran, (2007). Case Studies: London, New York, Singapore, Dubai Report of the HPEC on Making Mumbai an International Financial Centre, Ministry of Finance Government of India, New Delhi.
- McCauley, R. N., Chan., E., (2007). Hong Kong And Shanghai: Yesterday, Today And Tomorrow, Bank For International Settlements (BIS) Research & Publications.
- Ministry Of Finance Government Of India (2007). Mumbai-An International Financial Centre, New Delhi, Report of the High Powered Expert Committee on Making Mumbai an International Financial Centre, New Delhi, Indian.
- Özince, E., (2013), İstanbul, Nasıl ve Ne zaman, Finans ve Bilişim Merkezi Olur?, s.154, s.110-111.
- Park, Yoon S., Essayyad, M., (1989). Introduction To International Financial Centers: Their Origin And Recent Developments, Kluwer Academic Publishers, Norwell, Massachusetts.
- Resmi Gazete. (2009). İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planı ile İlgili 29.09.2009 Tarihli ve 2009/31 Sayılı Yüksek Planlama Kurulu Kararı, 02.10.2009 Tarih ve 27364 Sayılı Resmi Gazete Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü (resmigazete.gov.tr)
- SETA. (2017). İstanbul’un Finans Merkezi Olma Arayışı, SETA Yayınları 77, 1. Baskı, İstanbul.

- Schenk, C., (2008). Economic History Of Hong Kong , E.H. Net Ansiklopedisi, (Erişim tarihi: 01.12.2021).
- The Global Financial Centres Index 29, (2021), March
- The Global Financial Centres Index 30,(2021), September
- TSPAKB., (2007). Global Finans Merkezleri ve İstanbul, Vergi Konseyi, s.4-7.
- TSPB., (2019). Uluslararası Finans Merkezleri, Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği Yayınları. 1.Baskı. İstanbul.
- Yee, J.C., (2006). The Formation of American Financial Centers, Unpublished Doctoral Thesis, s. 46.
- Yıldırım, M., ve Dertli, G., (2020). “Küresel Bir Finans Merkezi Olarak İstanbul Finans Merkezi Projesi’nin İncelenmesi”, Journal of Economics and Research, Vol-Issue:1 (2) ss:1-14.
- Yılmaz, H., (2010). İstanbul’un Uluslararası Finans Merkezleri İle Rekabet Düzeyinin Saptanmasına Yönelik Bir Çalışma, İstanbul Üniversitesi Ekonomi ve Yönetim Kongresi, İstanbul, 28-31 Ekim.
- Zhao, S. X.B., Zhang, L., and Wang, D. T. (2004), Determining factors of the development of a National Financial Center: The Case Of China, Geoforum, 35, pp.577–592.
- Xinhua-Dow Jones International Financial Centers Development Index, (2014).
- The Global Financial Centers Index, (2016-2021). www.longfinance.net
- The Global Financial Centres (2021). The Global Financial Centres Index 30, September, p.5, https://www.longfinance.net/media/documents/GFCI_30_Report_2021.09.24_v1.0.pdf
- The Global Financial Centres (2021). The Global Financial Centres Index 30, September, p.19,https://www.longfinance.net/media/documents/GFCI_30_Report_2021.09.24_v1.0.pdf
- The Global Financial Centres (2021). The Global Financial Centres Index 30, September, p.30, https://www.longfinance.net/media/documents/GFCI_30_Report_2021.09.24_v1.0.pdf
- En İyi 20 Dünya Borsası Sıralaması, (2021), Haziran.<https://www.borsagundem.com/foto-haber/dunyanin-en-buyuk-borsalari/1576239/5>

Research Article**Uluslararası Finans Merkezleri ve İstanbul Finans Merkezi Projesinin Küresel Şehir Endeksleri Perspektifinde Değerlendirilmesi***Evaluation of International Financial Centers and Istanbul Financial Center Project in the Perspective of Global City Indices*

Yunus YILMAZ Dr. Öğr. Üyesi, Dicle Üniversitesi İ.İ.B.F. İşletme Bölümü yunisylvilmazim@gmail.com https://orcid.org/0000-0002-6142-2923	Gülseda KÖSE İşletme Bilim Uzmanı Dicle Üniversitesi gulseda.kose@hotmail.com https://orcid.org/0000-0002-7072-9054
--	---

Extensive Summary**Introduction**

The disappearance of borders with globalization and the changes in the field of information technologies have brought an international, broad perspective dimension to the financial markets. In this respect, investors have not been content with limited investment alternatives in their own countries, have had the opportunity to evaluate different opportunities in global markets. International Financial Center; it is defined as “the place where institutions from all over the world transact using financial instruments available all over the world”. Maritime transport, merchandise trade, marine insurance, bond clearing and banking activities have strengthened London's position as the new financial centre. When the world stock markets are analyzed; according to their market values, the NYSE and NASDAQ stock exchanges in New York are among the most valuable stock markets in the world. The city of Singapore, where the world's important trade ports are located, has the highest share in over-the-counter foreign exchange transaction volume, after London and New York, and is in the position of being the gateway for the dollar to Asia. Considering that the city of Hong Kong did not impose a certain restriction on foreign exchange movements and commercial activities even before the liberalization process in China, this situation paved the way for the growth process of the city of Hong Kong in the field of finance. Dubai, which has become more independent and stronger economically with the opportunity of having oil reserves, draws attention as a city that guides many initiatives at the stage of becoming a financial center, pays attention to its prestige and promotion, and offers advantageous opportunities to the capitalists. Today, Frankfurt is the most important financial point of the continent, after the city of London. Due to the opening of the Frankfurt Stock Exchange, the city has gained a quality where many companies and investors can trade.

The fact that Turkey has freed the circulation of capital and foreign exchange since 1980 and its presence at a more visible level in international financial increases makes it visible that it can make a new move in terms of financial markets and trade volume. This situation becomes more evident with the Istanbul International Finance Center project. In the vision of the Istanbul Financial Center project, it aims to reach a level that dominates the location within 10 years, and to become one of the top 5 international financial centers in 30 years. The factor that Turkey should attach importance to while making progress in the IFC-Istanbul project is to prevent the formation of a rent economy and to ensure a stable progress process in the long term.

Purpose and Method

In this study; Aiming to be among the International Financial Centers in the world, it has been researched that Istanbul can be a regional in the medium term and at what level it can be a financial center in the

long term. In the light of the data in the GFCI 30 City Profiles International Diversity Index for September 2021, a comparison was made between the rival cities of Istanbul, which is in the category of the important financial center in the world, and the potential of the city was tried to be revealed.

Result

When the world stock markets are analyzed according to their market values, the NYSE and NASDAQ stock exchanges in New York are among the most valuable stock markets in the world. Global Financial Centers GFCI 30 Index According to the report published in September 2021, the rank and scores of financial centers are listed. In the research, in which financial centers are compared according to the competition levels in 5 main areas, it is seen that the cities of New York, London, Hong Kong and Singapore are in the first four, respectively. Looking at the index, it is noteworthy that the difference of 21 points in the GFCI 29 index between the cities of New York and London increased to 22 in the next index GFCI 30. According to the report published in March, Istanbul has risen thirteen places in the index, coming from 74th place with 590 points to 61st place with 615 points. When the financial cities profile of the index is examined; It is seen that the city of Istanbul is the first in the international diversified centers group in the classification of international financial centers. It is seen as a regional leader by surpassing its competitors such as Mexico City, Helsinki and Tel Aviv in the grouping. When the Centers in Eastern Europe and Central Asia are examined, it is seen that Istanbul ranks 3rd in the group, lagging behind its closest rivals, Moscow and Warsaw. Ranking 45th among 87 financial centers according to the report in March 2016, it is noteworthy that Istanbul's ranking has declined over the years. According to the report in September 2021, the city, which ranks 61st among 116 financial centers, has increased its position 3 steps compared to 2020. In the Global City Index report, as in other indices, it is seen that New York and London, which are in the first and second places, have maintained their positions in all years except 2016. In line with the results obtained by analyzing the data of 48 cities, Istanbul; With a score of 174.4, it is 9th in the Cultural Interaction category, 21st in Accessibility with 155.2 points, and 29th in the Liveability category with 311.3 points.

Cities need to manage a sustainable and stable enterprise process in order to meet some of the criteria brought by being a Financial Center. Today, the studies carried out by international organizations to determine the financial centers in the world provide preliminary information about the positions and brand images of cities in the global arena. The most important point in these studies is; It is to measure the potential of cities to become financial centers and to offer the opportunity to make comparisons with existing rival and potential centers. In this respect, the Global Financial Centers Index, published twice a year, in September and March, is an important reference that follows the developments of all financial centers in the world. The index of the study, which also determines the steps of Istanbul to become a Financial Center, is in a guiding position about the project.

According to the index data announced in September 2021, it is seen that Istanbul ranks 61st. When the last 5 years data of the index for Istanbul are analyzed; It is seen that the ranking is at a fluctuating level over the years. The course of these fluctuations changes in line with the factors brought by political and economic limitations. In this direction; It has been investigated to what extent it is possible for Istanbul, the most important financial city of Turkey, to be a regional center in the interim period and a global financial center in the long term. It has been observed that it is currently not possible for Istanbul to be a financial center in its region, and to be a leader, despite increasing its progress in the African region as well as the Middle East. At the same time, it can be said that the leadership title at this point is in the city of Dubai. But; In the medium term, it is probable that the province of Istanbul may become a center at the regional level.

According to the International Diversity Index, Istanbul; it succeeded to be in the first place, leaving behind cities such as Tel Aviv, Mexico City and Helsinki. However, the possibility of Istanbul as an international financial center and its ability to reach the level of a global finance point by increasing its current capabilities; however, it depends on the further development of its positive features and the elimination of its current disadvantages over time by minimizing it.